

ISSN: 1300-6649

MODEM: 112483

SAYI: 2005/01/217

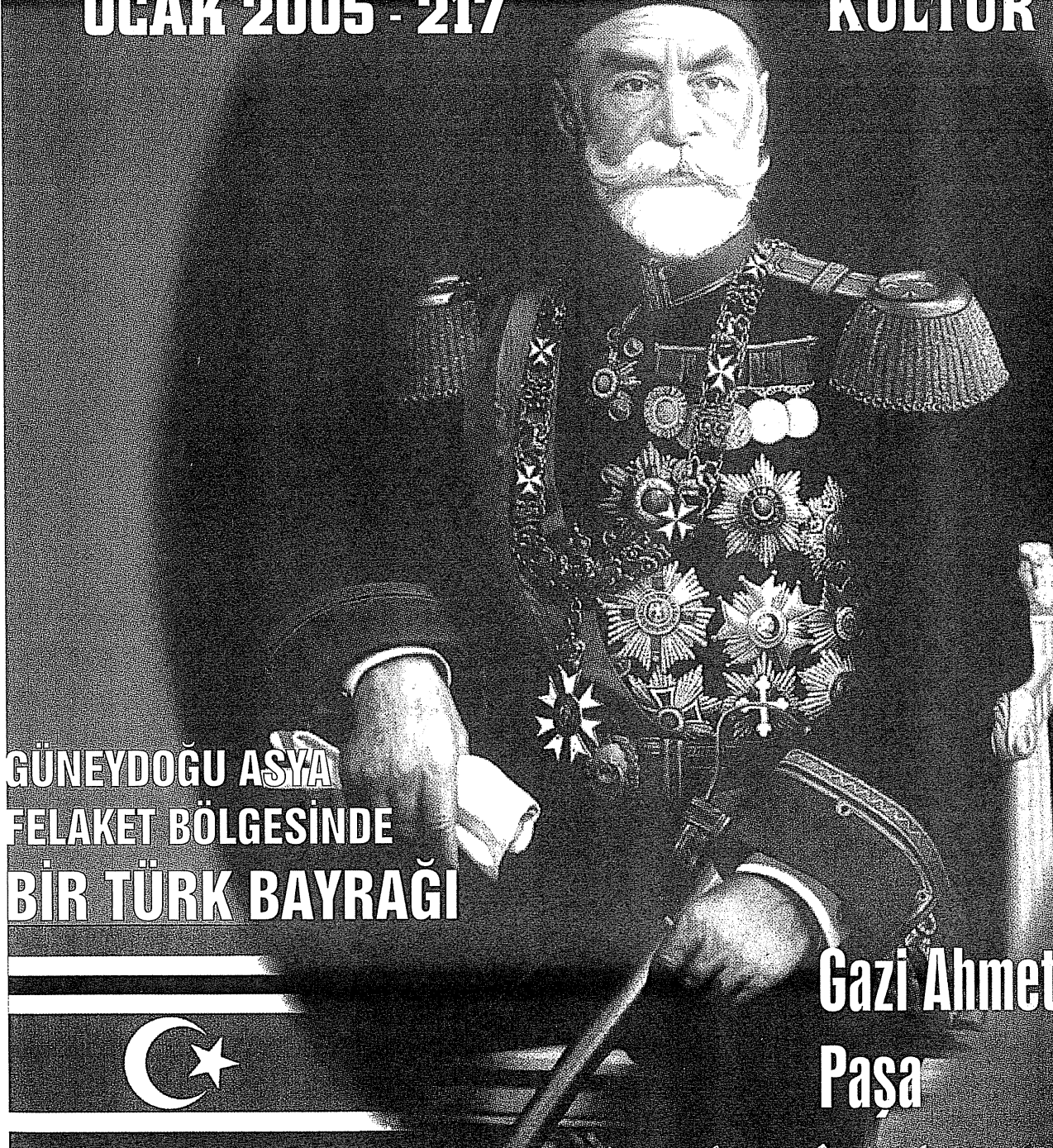
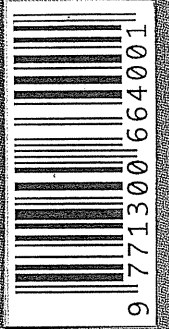
4 YTL (4.000.000 TL)

TÜRK DÜNYASI Tarih

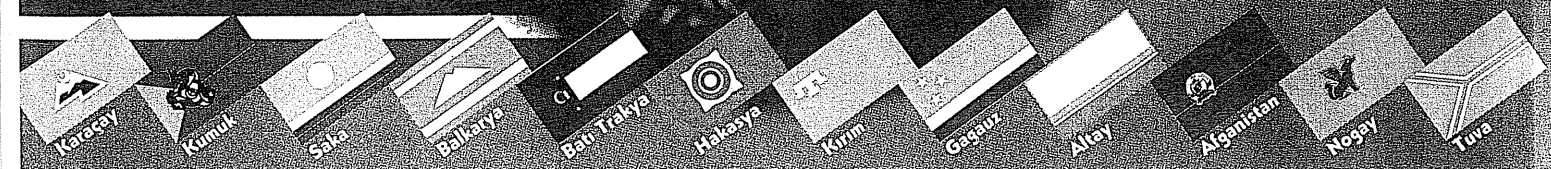
OCAK 2005 - 217

KÜLTÜR DERGİSİ

GÜNEYDOĞU ASYA
FELAKET BÖLGESİNDE
BİR TÜRK BAYRAĞI

Gazi Ahmet Muhtar
Paşa

**İnternette Kredi Kartı ile
Abone Olma ve Kitap Satın
Alma İmkânı**

www.turan.org

sitemize girerek bankaya veya
postahaneye gitme zahmeti
olmaksızın Vaktimizden dergi ve
kitap talep edebilirsiniz.

**YAYIN KURULU VE
HAKEMLERİMİZ**

Prof. Dr. Turan Yazgan
Prof. Dr. Oktay Aslanapa
Prof. Dr. Orhan Türkdoğan
Prof. Dr. Mustafa Erkal
Prof. Dr. Gülçin Çandarhoğlu
Prof. Dr. Necdet Öztürk
Prof. Dr. İlhan Şahin
Prof. Dr. Feridun Emecen
Prof. Dr. Mertol Tulum
Prof. Dr. Ahmet Kala
Prof. Dr. Salih Aynural
Prof. Dr. Zekeriya Kitapçı
Prof. Dr. Birol Emil
Prof. Dr. İnci Enginün

TEMSİLCİLERİMİZ

1- Osman Nuri Özmeral
Tel: (0246) 311 41 41

Eğirdir

Cep: 0532 567 55 49

2- Ergünöz Akçura

Cep: 0542 695 32 96

Elazığ

Belgegeçer: (0424)233 0062

3-Yavuz Gürler

Tel: (0312) 310 36 46/ 2619

Ankara

4- Adnan Sarıdoğan

Kamu-İş, Filistin Sok. No: 23

Gaziosmanpaşa / Ankara

Tel: (0312) 446 85 91 -79

5- Abonet Abonelik Dağıtım Pazarlama
Basım Yayım Hizmetleri Tic. A.Ş.

Perpa, Elektronik Ticaret Merkezi

Kat: 13, No: 1969

Okmeydanı /İstanbul

Tel: (0212) 216 01 10

6- Hüseyin Köksal

Seyhan / Adana

Tel: (0322) 432 28 51

Cep: 0543 665 65 33

7- Dr. Mehmet Alagöz

Karaman

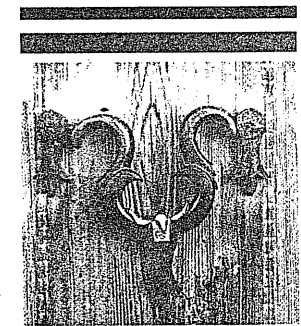
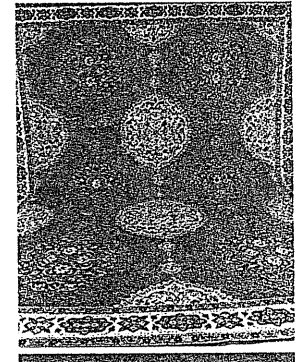
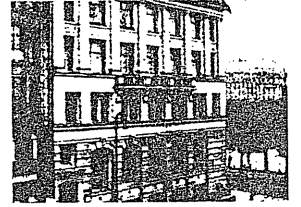
Tel: 0338 214 04 06

Cep: 0535 693 03 05

Sayı: 217 Kapak: Gazi Ahmet Muhtar Paşa
Ocak 2005 - 01 - 217

İÇİNDEKİLER

- 2 *Sevgili Okuyucular*
Turan YAZGAN
- 3 *Türk Dünyası İle İlgili Çalışmalar*
TDAV
- 9 *İş Bankası Hamburg'da*
Araştırma: Latif Çelik
Fotoğraf: Aysel Çelik
- 14 *Ocak Ayının Önemli Olayları*
Oğuz Çetinoğlu
- 17 *Batı ve Doğu Türk Halk İnançlarında
Dua*
Dr. Yaşar Kalafat
Ayşe Özkan
- 21 *Turgut Reis'ten Kaddafi'ye Kadar*
Atiye Keskin KUBANLI
- 22 *Karakalpak Özerk Cumhuriyeti'nde
Yalnız Kalmış Bir Çevre Örgütü: UDASA*
Salih Yılmaz
- 28 *Hitlerin Soykırma Uğrattığı Museviler
Hazar Türkleriydi.*
Dursun Sağdıç
- 32 *Sizin Sayfanız*
- 34 *XVI. ve XVII. Yüzyıl Klasik Devir Uşak
Bölgesi Halıları*
Öğr. Gör. Elif Aksoy
- 40 *Açe ve Osmanlı İlişkileri*
Fahrettin Öztoprak
- 41 *Tokat'ta Kapı Tokmakları*
Mutlu Özgen
- 46 *Gökalp Sosyolojisinde Aydın Sınıfın
Yapısı*
Prof. Dr. Orhan Türkdoğan
- 51 *XIX. Yüzyıl Başlarında Şamahı Hanlığı
ve Rusya*
Naile Bayramova
- 56 *Türkmenistan'da İlk Mektep Dönemi
Medrese Eğitiminde Tekerleme Kullanımı*
Dr. Abid Nazar Mahdum
- 59 *Atatürk'ü Anlatamamak Ya da;
Türkistan'da Atatürk Düşmanlığı*
Dr. Sebahattin Şimşir
- 61 *Paşalar: 57
Ahmet Paşalar: 8
Gazi Ahmet Muhtar Paşa I*
Fahrettin Öztoprak

Türkmenistan'da İlk Mektep Dönemi Medrese Eğitiminde Tekerleme Kullanımı

Dr. Abid Nazar MAHDUM *

Medrese eğitimi, Afganistan ve İran'da yaşamakta olan Türkmenler arasında hâlâ modern eğitime paralel olarak devam etmektedir. Okul çağına gelmiş çocuklar her ikisine de devam edebilmektedirler. Bildiğimiz "Kur'an kursu" gibi, ona denk bir eğitim şekli olarak da düşünebilmiz. Bu mektep, çocuklar arasında "mollaya gitmek" şeklinde tabir edilir. Söz

konusu bölgede yaşayan diğer topluluklarda da, aşağı yukarı aynı eğitim modelinin bir şekilde varlığını devam ettirdiğini söyleyebiliriz.

Bahsettiğimiz bu eğitim modelinde klasikleşmiş bazı öğrenim gelenekleri vardır. Bizim üzerinde duracağımız konu, bazı önemli noktaları ezberleme, devamlı akıldan kalmasını sağlama veya psikolojik olarak çocuğun okula ısınmasını temin etme, gibi maksatlara yönelik olarak edebiyat veya halk kültürüne ait birtakım malzemelerin kullanılmasıdır. İlk öğretilen, görgü kurallarıdır. Selam vermek, ilk karşılaştığı insana hitap şekli ve meclis adabı bunların başında gelir. Hitap âdâbı, bir tekerleme ile zihinlerde kalıcı hale getirilmeye çalışılmıştır. Tekerleme şöyledir:

Sen diyme senaa diyme
Men diyme menaa diyme
Siz diyin sizaa diyin
Biz diyin bizaa diyin¹

Türkiye Türkçesiyle:

Sen deme sen-aa deme
Ben deme ben-aa deme
Siz deyin siz-aa deyin
Biz deyin biz-aa deyin

Görüldüğü gibi karşıdaki kişiye "sen" diye hitap edilmemesi gerektiği öğütlenirken kişinin kendisi için de "ben" dememesi gerektiği vurgulanmaktadır. Burada zamirlerin a vokli ile uzatılmasının anlama hiçbir katkısı yoktur. Bu uzatmalarla tekerleme, vezinli hale getirilmiştir. Örneğimizin ilk beyitinin aruz vezninin *mef'ûlü mef'âilün* kalıbında olduğu görülmektedir. İkinci beyit ise vezin bakımından hata sergilemektedir.

Yine insan uzuvlarının, bulunduğu hal ile, yücelik kazandığının vurgulandığı bir örnekle karşılaşıyoruz. Feragi dergisinde "Sorağ-Cevab" başlığıyla verilen metin şöyle tanıtılmıştır: "*Kadîm ulemâlarımız mekteb okıyan oğlanlarımızga öz pâk akdamızın şöyle talîm bererdî.*" Burada zikredilen sözler, benim derleme yaptığım bölgede farklı yerlerde kullanılan farklı metinler şeklinde idi. Yani farklı yerlerde kullanılan bu örnekler söz konusu dergide bir arada verilmişti. Bu bakımdan metnin bir kısmını naklediyoruz:

Alnında ne bar?
Secde-i tâ'at
Başında ne bar?
Tâc-ı devlet
Kulağında ne bar?

Ezân, kâmet
Gözünde ne bar?
Nazar-i ibret
Burnuında ne bar?
Rîh-i cennet
Dilinde ne bar?
Kelime-i şehâdet
Ağzında ne bar?
Kur'ân, tilâvet
Dodağında ne bar?
Tesbîh-i halâvet
Saklında ne bar?
Nûr-ı şerâfet
Yüzünde ne bar?
Cemâl-i Muhammed
Boynında ne bar?
Farz, sünnet
Goliında ne bar?
Hayr (u) sahâvet
Gönlünde ne bar?
İhlâs-ı irâdet
Biyliinde ne bar?²
Netâk-ı himmet
Diyzinde ne bar?
Edeb (u) hurmet?

Türkiye Türkçesiyle:

"Alnında ne var?
Secde
Başında ne var?
Devlet tacı
Kulağında ne var?
Ezan ve kamet
Gözünde ne var?
İbret alan bakış
Burnunda ne var?
Cennet kokusu.
Dilinde ne var?
Kelime-i şehadet.
Ağzında ne var?
Kur'an-ı Kerim ayetleri
Dudağında ne var?
Tesbihlerden duyulan tad
Sakalında ne var?
Şerefilik nuru.
Yüzünde ne var?
Hazret-i Muhammed'e ümmet
olmanın güzelliği.
Boynunda ne var?
Farz ve sünnet (sorumluluğu)
Elinde ne var?
Hayr ve cömertlik.
Gönlünde ne var?
Amellerde ihlas sahibi olma.
Belinde ne var?
Himmet kemeri.
Dizinde ne var?
Edep ve saygı.

TÜRKMENİSTAN'DA İLK MEKTEP DÖNEMİ

Burada da biraz zorlayarak aruzun *müstefîlâtûn* kalıbına yakın bir ahenkten söz edebiliriz. Ayrıca ikinci satır veya mısraın sonlarının hep aynı kafiye ile devam ettiğini görürüz. Bu da tekerleme özelliğini akla getirmektedir. Burada geçen sözlerin Afganistan Türkmenleri arasında da küçük farklarla çocuklara ezberletildiğini belirtmeliyiz. Mesela yukarıda geçen "*netak-ı himmet*" ifadesi Kızılayak ahalisinden yaptığım derlemelerde "*kemr-i himmet*" şeklinde geçerken Kızılayak varyantında geçen "Ayağında nem(e) bar? Pây-ı tahâret!" mısraları yukarıya aldığımız metinde yoktur.

Feragi dergisinden yaptığımız yukarıdaki alıntının öncesinde "Kimin ümmetisiniz? Muhammed aleyhiselam'ın ümmetiyim. Kimin dostusunuz? Çehâryârlar dostuyuz. Kimin mezhebindenisiniz? İmâm-ı A'zam Ebû Hanîfe'nin mezhebindeniz. Kimin akidesindenisiniz? Hazret-i Ebû Mansûr-ı Mâtürîdî akidesindeniz." gibi mensur sözler alt alta sıralanmıştır. Afganistan Türkmenlerinde de gördüğümüz bu tür ifadeler mekteplerde kullanılıyor ise de, biz daha çok konunun edebi yönüyle ilgilendiğimiz için bunlar üzerinde fazla durmuyoruz. Şu kadarını belirtelim ki Farz-ı Ayn isimli Türkmen Türkçesinin eski imlasıyla yazılmış eserin itikatla ilgili bazı kısımları talebelere ezberletilmektedir.

Mektebin kapanması da bir şiirle gerçekleşir. Çocuklar her gün ders bitiminde uygun bir yerde, hocanın önünde daire şeklinde toplanırlar. İçlerinden biri aşağıda vereceğimiz şiiri okur. Her dörtlüğün sonunda bütün çocuklar bir ağızdan "*E's-salevât*" diye bağırarak dağılırlar. Söz konusu şiir şöyledir:

Geliñ Hak kulları yığıln cema'at
Bize buyruk bolupdur rûz-ı tâ'at
Biliñler üşbu demlerni ganîmet
Durûd aydın Muhammed Mustafâ'ga
(*E's-salevât*)

Muhammed Mustafâ'nın dîni dîndir
Çerâğ-ı meş'al-i rûy-i zemîndir
Sıfatı rahmete'l-îl'-âlemîndir
Durûd aydın Muhammed Mustafâ'ga
(*E's-salevât*)

Hasan bilen Hüseyin kim şâh-zâde
Minip Döldül, suvâre geh piyâde
Kılurlar dîn-i İslâm'ni güşâde
Durûd aydın Muhammed Mustafâ'ga
(*E's-salevât*)

Türkiye Türkçesiyle:

Ey Hakk'ın kulları, cemaat halinde toplanın.
Gün içinde Allah'a ibadet etmemiz emredilmiştir.
Bu anların kıymetini bilin.
Muhammed Mustafa'ya salât ve selâm söyleyin.

(Şu anda Allah katında geçerli olan) din Muhammed
Mustafa'nın dinidir.

Yeryüzünün aydınlatıcı meşalesidir.
Alemlere rahmet olmak, onun sıfatıdır.
Muhammed Mustafa'ya salât ve selâm söyleyin.

Hasan ile Hüseyin iki (manevi) şehzadelerdir.
Bazen Döldül'e binerek bazen yayan olarak
İslam dininin (yolunu) açarlar.
Muhammed Mustafa'ya salât ve selâm söyleyin.

Belki anonim belki de bilinen bir şaire ait olan bu manzume, yine aruzla ve mefâilün mefâilün fe'ülün kalıbı kullanılarak yazılmıştır. Şiirin dikkat çeken bir özelliği de diğer örneklerde olduğu gibi yer yer Çağatayca unsurlar taşımasıdır. Bu durum bu bölgede edebiyat ve dilin Türkiye ve diğer Türk cumhuriyetlerinde olduğu gibi yeni bir yapılanma veya herhangi bir inkılap geçirmemiş olmasından kaynaklanıyor olsa gerek.

Mektep çocuklarını teşvik etmeye yönelik bir faaliyetten daha söz edeceğiz. Mektep hocası Ramazan ve Kurban Bayramından önce çocuklara verilmek üzere her biri bir çocuk ismine düzenlenmiş olan "*İd-i Ramazân*" veya "*İd-i Kurbân*" yazısı hazırlatır. Bunlar bir A-4 kağıdının dörtte biri büyüklüğündeki bir kağıda yazılan ve neredeyse artık bir nazım türü sayılabilecek dörtlüklerdir. Bu dörtlükler, genel olarak aruzun *fâilâtûn fâilâtûn fâilâtûn fâilûn* kalıbıyla yazılıp kafiye düzenleri *a a b a* şeklindedir. Nadir olarak Farsça yazıldıkları da vardır. Şekil itibarıyla şöyle düzenlenirler: Yazı genelde köşeden köşeye doğru eğik bir şekilde yazılır. İki beytin arası açıktır; arada mesafe bırakılır. Üst sağ köşede "*İd-i Ramazân*" veya "*İd-i Kurbân*" ibaresi yer alır. Bazen yazının altına sene yazıldığı da olur. Dörtlüğün altına, sol alt köşeye de talebinin ismi "Beism-i Molla...." (Molla.... ismine) şeklinde yazılır. Eğer çevrede yeni şiir yazacak bir şair yoksa dörtlükler eskilerden seçilir. Bayram tatiline çıkarken mektep talebelerinin ellerine kendi isimlerine düzenlenmiş bu "*İd-i Ramazân*" veya "*İd-i Kurbân*" kağıdı verilir. Bu kağıtlar çocukta tarifsiz bir sevinç hissi uyandırır. Bu vesile ile yazıya, şiire ve mektebe karşı sevgisi ve ilgisi artar. Şimdi bunlardan birkaç örnek görelim:

İd-i Ramazân

Geldi rûza (rûze) doldı nurga âsmân birle zemîn
Şâd boldı cümle halklar çıkdı gamdan ehl-i dîn
Her kişi himmet kılıp oğlını mollâ eylese
Tañla Mahşer günü bolgay Mustafâ'ga hem-nişin

Türkiye Türkçesiyle:

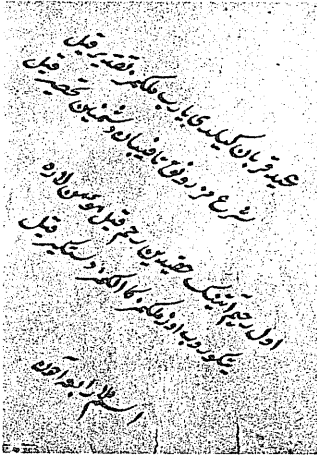
Ramazan geldi ve yerle gök nur ile doldu.
Herkes sevindi, Müslümanlar gamdan tasadan kurtuldu.
Her kim ki çocuğunu okutarak ilim sahibi olmasını sağlarsa,
Mahşer gününde Hz. Muhammed Mustafa ile sohbet
arkadaşı olma şerefine kavuşur.

İd-i Ramazân

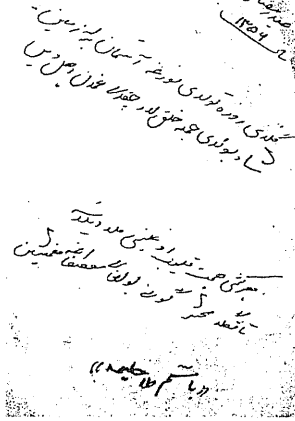
İd-i Ramazân geldi boldı dostlar fasl-ı bahâr
Barça peygamber içinde ol Muhammed nâm-dâr
Tiğ uruban barça kâfirni müsülman eyledi
Ol Ebûbekr u Ömer Osman Afî Döldül-suvâr

Türkiye Türkçesiyle:

Dostlar, Ramazan Bayramı geldi ve (sanki) bahar mevsimi
başladı.
Bütün peygamberler arasında en çok tanınanı Hazret-i
Muhammed'dir.
Hazret-i Ebubekir, Hazret-i Ömer ve Hazret-i Osman ve Döldül
isimli atına binen
Hazret-i Ali, savaşıarak kafirlerin İslam dinine girmelerine
vesile oldular.

Farklı kişiler adına düzenlenmiş "İd-i Kurban" örneği

Farklı kişiler adına düzenlenmiş "İd-i Ramazan" örneği

İd-i Kurbân

İd-i Kurbân geldi yâ Rab mülkümüz takdîr kıl
Şer'imiz revnak tapıban düşmenin tahsîr kıl
Öl Rahîm adın' hakından rahm kıl mü'minlere
Yetgürüp öz mülkimizge elgimiz dest-gîr kıl

Türkiye Türkçesiyle

Ya Rabbi, Kurban Bayramı geldi.
Takdirinle memleketimizi bize (ver).
Ülkemizde şeriat yayılsın; onun düşmanlarını ise hakir kıl.
Rahîm adının hakkı için müminlere merhamet et. Bize yardım ederek kendi memleketimize ulaştır.

Son dörtlükte, şairin kendi memleketine varma arzusu dikkat çekmektedir. Bu bir muhacir hasretidir. Komünizm ihtilalinden sonra ülkelerini terk edip Afganistan'a geçen Türkistan muhacirleri, vefatlarına kadar memleketlerine dönme hasretiyle yanıp tutuşmuşlardır. Burada işte bu duygular seslendirilmiştir.

Öğrenciye bir miktar külfet getirirse de, mektebi eğlenceli hale getiren başka küçük ayrıntılardan da söz edebiliriz. Çocuk belli "sebaklara" girdiği zaman mektebe veya hücraya bazı yemekler getirir. Mesela "Tebâreke..." şeklinde başlayan "Mülk" sûresine gelindiğinde "Tebâreke, bir tabak yağlı börek" denilerek öğrenciye börek getirmesi için telkinde bulunulur. Aynı şekilde "Neb'e" sûresine gelindiğinde "Amme, bir tâbak gömme (Gömme biraz kalınca yufkanın içine et konularak közde pişirilen bir tür yemektir.)" veya "Kalem" sûresine başlanırken yine bu sûrenin baş kısmına atfen söylenen "Nûn, bir çanak ur" gibi sözler de yine hocanın yüzünü güldüren talebelere de keyif veren ifadelerdir. Tabii edep çizgilerini aşmamasına çok dikkat edilen bu tür sözler sadece yemek konu edilerek söylenmez. Bunun gibi tekerlemelerle söylenen bazı fıkralardan da söz etmek mümkündür. Ancak sözü çok fazla uzatmamak için bu kadar bahsetmekle yetineceğiz.

Bazı bilgilerin akılda kalmasını sağlamak için şifreler tertip edilmiş, kolay ezberlenmesi için bu şifreler belli vezin kalıplarıyla söylenmiştir. Mesela "E-CE-CUN NE-VA-KUN TE-KA-KUN RE-SA-K" şeklindeki şifreler bütünü fe'ülün fe'ülün fe'ülün, fe'ül vezindedir. Sadece her öbeğin ikinci hecesinde bulunan açık hece

burada söz konusu bile edilmeye değmeyecek bir aruz kusuru olarak göze çarpar. Bu şifrelerle namazın farzları anlatılmaya çalışılmıştır. Burada geçen her harf namazın farzlarından birini anlatan sözün baş harfini vermektedir. Şifrenin açılımı şöyledir:

E (Elif): Âb, yani su. Temiz su ile, abdestsiz olanın abdest alması, cünüp olanın gusletmesi.

CE (Cim): Câ-yı pâk, yani namaz kılınacak yerin kaba ve hafif necasetten temiz olması.

CUN (Cim): Câme-i pâk, yani temiz elbise. Kaba ve hafif necasetten temiz olan elbise ile avret mahallinin örtünmesi. Ayrıca vücudun da temiz olması. Bu üç madde başka bir şekilde "hadesten tahâret, necesten tahâret ve setr-i avret şeklinde de anlatılmaktadır.

NE (NUN): Niyet.

VA (VAV): Vakit.

KUN (KAF): Kible veya istikbal-i kible.

TE (TE): Tekbîr-i tahrîme, yani tahrîme tekbrî. Namaza dururken "Allahu ekber" demek.

KA (KAF): Kiyâm. Namaza başlarken ve kılaraken ayakta durmak.

KUN (KAF): Kirâ'at.

RE (RA): Rükû.

SA (SIN) : Secde.

K (KAF): Ka'de-i ahîre, yani son oturuş.

İlk mektepten daha sonraki dönemlerde de bu anlayış bir yere kadar devam eder. Mesela sarfta harf-i illeti şu beyitle ezberlerler:

Harf-i illet üç durur ger cem' kılsañ v-a-y (vav-elif-ya) olur

Her kişi tekrar kılsa sarf içinde bay (zengin) olur.

Manzum sözler daha kolay ezberlenir. Kültürümüzde sözlükle-rin bile bu anlayışla manzum olarak yazıldığını biliyoruz. Ayrıca vezinli ve kafiyeli sözlerle maksadımızı daha etkili ifade etme im-kanına da kavuşuruz. İlk mektepte çocuğun edebi zevkle tanışma-sı, vezni, kafiyeyi, ahengi şuur altına işlemesi, nükteyi öğrenmesi gerekir. Zaten bunlar bu akış içerisinde bütün bir eser ve eserleri okumak suretiyle de pekişecektir. Ayrıca işin psikolojik yönünü de düşünmemiz gerek. İşte bu sebeple burada örneklerini vermeye çalıştığımız bu kültür zenginliklerinin, kendine göre önemli bir va-zifeyi ifa ettiğini söyleyebiliriz. Verdiğimiz örneklerde kullanılan di-lin Türkmen Türkçesinin yanında Çağatayca veya Müsterek Orta Asya Türkçesi özelliği de sergilemesi dikkat edilmesi gereken önemli bir husustur. Bu durum, hem edebi anlayış hem edebi dil bakımından herhangi bir baskı veya kültürel inkılabı maruz kalma-yan bu bölgede eski dil ve edebiyat anlayışının belli ölçülerde sür-düğünü gösteren bir belge niteliğindedir. Elbette şu anda Afga-nistan'da yayımlanmakta olan Türkmençe gazete ve dergiler Türk-menistan'ın da etkisiyle Çağatayca'nın etkisinden sınırlı durumdadır. Ancak verdiğimiz örnekler ve benzerleri, orijinalitesi bozul-madan korunması gereken zengin bir kültürel ve edebî miras du-rumundadır.

Dipnotlar

* İ.Ü. Türkîyat Araştırmaları Enstitüsü Araştırma Görevlisi.

1- Dipnotta kaynağı belirtilmeyen örnekler Afganistan'ın Kızılacak Köyün-den olan şahıslardan derlenmiştir.

2- Ferâğî, Sayı 6, hş. 1380, s.25.

ORTA ANADOLU'DA ERMENİ-FRANSIZ KATLIAMI

miştir. 1920 Nisan başında başlayan kuşatma Ekim ayı sonlarına kadar devam etmiştir. Ermeniler yaptıkları tahkimat, erzak, cephaneye yığınakları ve on bin civarındaki güçleri ile milli kuvvetlere sekiz ay kadar dayandılar. Bu esnada çevredeki Ermenilerden de destek aldılar. Her hücumda açığındaki Türk güçleri büyük zayıflık ve şehit verdiler. Bu arada çevrede bulunan Şar (Tutanbeyli, bu ilçenin adı Osman Tufan Paşa'nın ismine izafeten değiştirilmiştir) gibi Ermenilerin eline geçmiş kaza ve kasabalar Yaşar Bey tarafından temizlendi. Muhasaranın uzaması ve zayıflığın artması üzerine kumandan Doğan Bey'le komutanları arasında görüş ayrılığı ortaya çıktı. Durum Ankara'ya Mustafa Kemal Paşa'ya intikal ettirildi. Muhasaranın uzaması biraz da onun hatalı kararlarından oluyordu. Eylül ayında Doğan Bey yaralandı. Yaşar Bey'le yaptığı istişare sonunda, Maraş'ta bulunan güney cephesi komutanlarından Salahattin Adil Paşa'ya haber gönderilerek, önce Develi'de görev alıp sonra Çukurova'da Kuvay-ı Milliye'nin teşkilatlandırılması ve düşmanla mücadele ile vazifelendirilip, bu havalide çok büyük yararlılıklar gösteren ve herkesin sevdiği Osman Tufan'ın Haçın'a gönderilerek kumandayı devralması teklif edildi. Teklifin **Salahattin Paşa** tarafından uygun görülmesi üzerine, Osman Bey yakın Kuvay-ı Milliye arkadaşları ile birlikte, Haçın'a geldi. İlk işi, azalan milli kuvvetleri takviye etmek üzere Develi, Kozan, Kadirli, Kayseri, Pınarbaşı (Aziziye) ve Göksun müftülerine telgraf çekerek cepheye yardım istemek oldu. Buralardan gelen bir kısım gönüllü milislerle kuvvetleri takviye etti.

Osman Tufan Paşa Anlatıyor...

Osman Paşa Hatıralarında bundan sonrasını özetle şöyle anlatır: "*Şimdiye kadar Haçın'a her taraftan ve hep gündüz hücumu kalkışılıyordu ve tabii müstahkem mevki olması itibari ile, bir netice alınamıyordu. Ben gece hücumu karar verdim. Kayseri, Develi ve Pınarbaşı'ndan gelen güçlere Erciyes gurubu adını verip başlarına Develili Osman Coşkun'u geçirdim. Mevcut iki topu gece en yüksek mevkilere taşıttım. Gündüzden diğer birlikleri gerekli yerlere yerleştirdim ve birbirleri ile irtibatını sağladım. İki topla başlattığım ateş,*

topların bozulmasıyla fazlaca müessir olmadı. Akşam Salahattin Paşa'dan bir telgraf aldım "Kozan'dan yeni Fransız-Ermeni güçleri takviye geliyor, sabaha oraya ulaşırlar, bu gece Haçın'ı almalsınız" diyordu. Derhal hücumu başlattım. Bütün birliklerle hep birlikte Haçın'a girdik. Müthiş bir boğuşma başladı. Sabaha doğru, büyük bir yangın başladığını ve Ermenilerin dağlara doğru kaçtıkları görüldü. Mağara ve gizli geçitlerde bulunanlar hâla oralardan ateş ediyorlardı. Bunların hepsini susturduk. Alınan esirler Develi'ye gönderildi ve sekiz aylık muhasara sonunda Haçın zapt edildi. Kazada bir tek Türk kalmamıştı. Kalan Türkler mağaralara doldurulup, açıktan öldürülmüş, ana, baba, çocuk işkence ile katledilmiş, bir gelin Fransız bayrağı ile mektep penceresine asmıştı. Bunlara gözlerimizle şahit olduk. Nihayet Haçın ebediyen susturulmuştu."

Hepsi Ebediyete İntikal Etiler...

Haçın fethini gerçekleştiren komutan ve milislerden hiçbiri bugün hayatta değildir. **Osman Tufan Paşa, Özdemiroğlu Yaşar Bey** (Atatürk'ten iki adet İstiklâl madalyası alan Belediye Başkanı Kamberli Osman Bey), **Osman Coşkun Bey, Kemal Doğan Bey**, Müdafaa-ı Hukuk cemiyeti azaları, hepsi ebediyete intikal ettiler. Onları ve bütün şehitleri ve katledilen Haçın'ın Müslüman ahalisini rahmetle anıyoruz. Onlara çok şey borçluyuz. Bugün bütün bunlar unutuldu ve nerde ise, millet karşı taraftan özür dileme noktasına getirildi. Allah yardımcımız olsun, gafillerin akıllarını başlarına getirsin. [Bu makalenin yanlış basılan başlığı 218. sayıda aşağıdaki gibi tashih edilmiştir.](#)

* * * *

Düzeltilme

217 sayılı dergimizde *Türkmenistan'da İlk Mektep Dönemi Medrese Eğitiminde Tekerleme Kullanımı* başlıklı Dr. Abid Nazar Mahdum'un yazısının başlığı: "*Orta Asya Türkmenleri arasında Medrese Eğitiminin İlk Mektep Döneminde Bazı Nazım Birimleriyle Tekerlemelerin Öğretim Aracı Olarak Kullanılması*" şeklinde düzeltilir.